ЕФЕКТИВНОСТ НА ИНОВАТИВНА ПРАКТИКА ЗА РАЗВИВАНЕ НА КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ В КОНТЕКСТА НА ЕКОЛОГИЧНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Дарина Петрова Русенова

СУ Иван Вазов, гр. Бургас

EFFECTIVENESS OF AN INNOVATIVE PRACTICE FOR DEVELOPING KEY COMPETENCIES IN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL EDUCATION

Darina Petrova Rusenova

SU Ivan Vazov, Burgas

Abstract: *This article presents an in-depth analysis of the effectiveness of an innovative pedagogical practice designed to develop key competencies within the context of environmental education at the upper-secondary level. The practice emphasizes the integration of project-based learning, interactive methods and digital resources, which support students' ecological awareness, critical reasoning and responsible attitudes towards environmental sustainability. The extended discussion highlights how the instructional model contributes to personal growth by fostering initiative, self-reflection and collaborative skills. Furthermore, the article examines broader pedagogical perspectives demonstrating how creativity, digital literacy and critical thinking merge within environmental learning to form a comprehensive competence-based framework. It highlights the increased motivation that arises when learners engage in real environmental tasks and problem-solving activities. Integrating appropriate projects into education creates a solid foundation for modern sustainable education. An innovative practice is presented as an effective approach to developing adaptive, engaged, and environmentally conscious students.*

Keywords*: environmental education, critical thinking, creativity, digital competence, project-based learning, innovative practices.*

Въведение

Екологичното образование в съвременната училищна среда придобива нарастващо значение, тъй като глобалните екологични промени изискват формирането на знания, умения и ценности, свързани с устойчивото развитие. То стимулира осъзнаването на екологичните предизвикателства, както и умението на учениците да дефинират, анализират и предлагат решения на реални проблеми, свързани с опазването на околната среда. Съвременните образователни практики, които съчетават активни форми на учене, работа по проекти и използване на дигитални инструменти, подпомагат развитието на широк набор от умения и компетентности, далеч отвъд простото усвояване на факти. Така се разширява обхвата на ученето, но и се създават условия за по-дълбоко включване на учениците в образователния процес. Високата степен на ангажираност, която тези практики предизвикват у учениците, води до трайно усвояване на концепции и до развитие на умения за критична интерпретация и екологична отговорност.

Образователната реформа в България поставя компетентностния подход като водещ в учебния процес, подчертавайки необходимостта от развиване на различни ключови компетентности. Тези умения се развиват особено успешно в учебни ситуации, свързани с реални екологични казуси, които стимулират учениците да формират аргументирани позиции и да действат отговорно и осъзнато. Целта е да се оцени ефективността на иновативна образователна практика, която интегрира дигитални технологии, творчески подходи и критично мислене при преподаването на иновативен урок по Биология и здравно образование на тема „Глобални екологични проблеми“.

Теоретична основа

В съвременния свят, белязан от екологични кризи и нарастващи рискове за здравето, образованието придобива ключова роля в изграждането на отговорно отношение към природата. Прилагане на екологичното образование като средство за компетентностно развитие у учениците се оказа чудесно средство. Подобряването на екологичното образование не само формира знания и ценности, свързани с устойчивото развитие, но и оказва пряко влияние върху здравето на индивида, като насърчава здравословен начин на живот, екологично поведение и лична ангажираност към опазване на околната среда. Ключова роля за формиране на отговорно отношение към природата и устойчивото развитие. Концепцията за здравно образование върви по своя път на развитие, осмисляне, разбиране за собственото здраве и това на другите, към даване на възможности за информационни избори (Александрова, 2004, 72). Възможността за придобиване на здравни умения и компетенции у учениците се определя от необходимостта да се осигури функциониране на процеса за формиране на общи елементи на здравна култура, т.е. формиране на онези качества, които са потребни на всяка личност, независимо от възраст и здравно състояние–поддържане на лична и обществена хигиена, отрицателно отношение към вредните за здравето навици, чувство за отговорност към опазване на личното здраве и това на другите [1]. В унисон с това е важно и насърчаването и възможността от включване на подпомагащото поведение, което се разглежда като важен елемент от личностното развитие и социалната ангажираност, защото чрез екологичните проблеми се стимулират учениците да бъдат активни и полезни, както на себе си така и на другите. Подпомагащото поведение се отнася до действия, при които хората съвсем доброволно и умишлено се държат по начин, за който вярват, че ще бъде от полза за другите, независимо дали ги познават, или не. [2] За успешното реализиране на дейностите, преподавателят трябва да е направил необходимата предварителна подготовка, да се е запознал с необходимата литература по въпроса и да е подбрал правилно необходимите материали, за да се превърне в иновативен мотивиращ творец с необходим авторитет. Най-добре развитите си компетентности учителите свързват с ролите авторитет, обучаващ, мотиватор, иноватор, творец. Това са и петте роли, в изпълнението на които те се чувстват най-добре и които изтъкват като най-важни. Ролята авторитет отново е посочена на първо място [3].

Описание на дейността

Хипотезата на изследването гласи, че прилагането на иновативни образователни практики, които насърчават критичното мислене, креативността и дигиталната грамотност, води до по-висока ангажираност, осъзнатост и по-добри резултати сред учениците. Тази хипотеза е в пряка връзка с поставените цели, задачи, критерии и показатели.

Задачи на изследването:

1. Да се изследва въздействието на учебния процес върху развитието на трите ключови компетентности чрез анкетно проучване сред учениците.

2. Да се анализира ефективността на прилаганите иновативни методи и междупредметни връзки.

3. Да се оцени ролята на дигиталните технологии в подпомагането на креативността и критичното мислене.

Урокът „Глобални екологични проблеми“ има за цел не само да обогати знанията на учениците, но и да ги ангажира активно чрез творчески и дигитални дейности. Учениците работят в екипи, използват дигитални ресурси и представят своите идеи чрез презентации, плакати, макети изработени от най-разнообразни материали, флаери анкети и др. Учителят има ролята на човек, който насочва, подкрепя и насърчава самостоятелното мислене и изразяване, след като всички тези материали са изготвени под негово наставничество и подкрепа, сега ролята му е на подпомагащ участник, а ученикът е в центъра на урока. Целта е представянето да се превърне в интерактивен и вдъхновяващ урок, който съчетава знания, творчество и личен опит. Този подход комбинира дигиталното с творческото, развивайки в учениците умения за работа в екип, визуално мислене и комуникативност. Учителят също съдейства чрез насочващи въпроси, като стимулира критичното мислене и търсене на причинно-следствени връзки. Учениците анализират различни видове замърсявания, обсъждат техните последици и предлагат решения, базирани на научни факти. Изследването цели да очертае конкретни педагогически стратегии, които развиват у учениците умения за творчество, анализ и работа в дигитална среда. Регламентирането на ключовите компетентности в Закона само по себе си не гарантира ефективното им приложение в учебния процес в класната стая. Включването на ключовите компетентности в обучението в училище изисква „полагането“ на правна основа, която да осигури както необходимите правила и норми, така и цялостен подход за тяхното интегриране в преподаването и ученето в класната стая [4].

Цел на конкретната разработка е да се създаде модел на иновативна образователна практика, която да допринесе за развиването на ключови компетентности у учениците – креативност, критично мислене и дигитална компетентност, както и за формиране на позитивна екологична нагласа. Посочената цел е свързана с решаването на следните задачи в представената разработка:

- Да се проучи степента на познаване и осмисляне на глобалните екологични проблеми и промяната в отношението към природата;
- Да се установи нивото на креативност сред учениците и ролята на дигиталните технологии за нейното развитие;
- Да се изследва степента на развитие на критично мислене у учениците и способността им да разсъждават върху различни гледни точки;
- Да се оцени дигиталната компетентност на учениците – умения за работа с технологии, проверка на достоверността, критичен анализ и създаване на дигитални продукти;

- Да се анализира взаимовръзката между креативност, критично мислене и дигитална компетентност като основа за личностно развитие и иновативно обучение;
- Да се оцени възприемането на ползите от иновативното обучение и емоционалното въздействие върху учениците;
- Да се затвърди наблюдението, че чрез прилагане на иновативни подходи и методи на преподаване, допълващи традиционните, учениците придобиват трайни знания по лесен, интересен и мотивиращ начин.

Обсъждане

Анализът на иновативната практика показва повишена ангажираност на учениците при включване в реални екологични задачи. Използването на дигитални ресурси повишава мотивацията и улеснява разбирането на сложни екологични зависимости. Комбинирането на креативни дейности и критично мислене подпомага развитието на ключови компетентности. Проектно-базираният подход създава условия за активно участие, работа в екип и съпричастност към проблемите на околната среда. Съвременната образователна среда изисква преосмисляне на традиционните методи на преподаване с акцент върху умения, които могат да се прилагат в реалния живот. Нарастващата нужда от интегриране на технологии в обучението мотивира изследването в конкретната разработка да проучи как определени компетентности се развиват и влияят на образованието. Креативността и критичното мислене се утвърждават като основни компоненти на личностното развитие, което налага тяхното целенасочено стимулиране в училище.

Заключение

Иновативната практика доказва своята ефективност в развиването на ключови компетентности, свързани с критичното мислене, креативността и дигиталната грамотност. Екологичното съдържание се оказва подходящ контекст за интегриране на активни методи и дигитални инструменти в обучението. Практиката подпомага изграждането на отговорни, мислещи и дигитално грамотни личности, готови да се справят с предизвикателствата на съвременния свят. Тази практика представлява ценен модел за модерното образование, насочено към изграждане на активни и осъзнати млади хора, спазвайки правилата за опазване на природата и критериите за устойчиво развитие. Чрез иновативната практика, която включва проектно-базирано обучение, използване на дигитални ресурси и работа в екип учениците показват по-висока мотивация, ангажираност и разбиране на екологични концепции. Комбинирането на критично мислене, креативност и дигитални умения създава условия за развиване на комплексни компетентности у учениците.

Литература

[1] Г. Проданов, Акценти в здравно-образователната политика. Педагогически алманах, В.Търново, 2005.

[2] М. Дишкова, „Помагащото поведение в живота на хората,“ Сборник с научни доклади , p. 123, 2021.

[3] Н. Калоянова, „ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ РОЛИ НА УЧИТЕЛЯ ПО ИЗКУСТВА,“ *ОБРАЗОВАНИЕ,* том 3, p. 292, 2022.

[4] с. Европейски, „Мониторинг доклад Ключови компетентности и умения за успех,“ Образование България 2030, 2019.

За контакт с автора:

инж. Дарина Русенова

e-mail: d.rusenova@abv.bg